

نویسنده : پیتر جی گئورک

مترجم : ش . اسکندری

مسائل مربوط به آزاد سازی وانعطاف پذیری در سیستمهای ارزی (۱)

الف - مقدمه

شکل مدیریت ارزی ومد اخله دولت در سیستمهای ارزی بطور کلی در یکی از دو طبقه بندی عام قرار می گیرد . گروه اول شامل روشهای مختلفی است که بدان وسیله پول ملی به ارزهای دیگر تثبیت شده و بیانرخ ارز توسط دولت تعیین می شود ویا اجازه داده می شود که نرخ ارز شناور شده و بوسیله عرضه و تقاضا در بازار تعیین گردد . شکل دیگر مد اخله ، اعمال محدودیت یا وضع مالیات و سوبسید برای استفاده از ارز است . در حقیقت رابطه نزدیکی میان انتخاب نظام انعطاف پذیری در نرخ ارز و سیاستهای آزاد سازی در بخش بازرگانی خارجی ، مخصوصا در صورت اعمال محدودیت های ارزی ، وجود دارد . کنترل های ارزی موجب حفظ نرخهای ارز تثبیت شده و یا اداره شده در سطح مورد نظر گذشته و همچنین ممکن است موجب تحت تاثیر قرار دادن نرخ شناور ارز گردد . بدین ترتیب سیاست های مربوط به نرخ ارز و محدودیت های ارزی و بازرگانی خارجی در وری یک سکه هستند .

در سالهای اخیر کشورهای در حال توسعه در لغو محدودیت های ارزی و بازرگانی خارجی گام بزرگی به پیش برداشته اند . با وجود این ، در مقام مقایسه با کشورهای توسعه یافته هنوز محدودیت های گسترده و عمیقی دارد . تاکید بر انجام اصلاحات در جهت آزاد سازی سیستم ارزی و تجارت خارجی از آن جهت اهمیت می یابد که اعمال کنترل های تجاری و ارزی علاوه بر تاثیر سوء آن در تخصیص بهینه منابع اقتصادی ، نتیجه بخش

(۱) - این مقاله توسط مولف در هفدهمین دوره بانکداری مرکزی سیانرا که در سال ۱۹۸۸ در استرالیا

برگزار گردید ارائه شده است .

نیز نبود است. به هنگام اعمال چنین کنترل‌هایی، بازارسیاه برای کالا وارد رخارج از چارچوب‌های تعیین شده فعال شده و طفره و گریز از این چارچوب عمومیت می‌یابد.

کشورهای در حال توسعه در سال‌های اخیر تدوین نظام ارزی فاصله گرفته‌اند و برای اولین بار تعدد ارزی از کشورهای در حال توسعه سیستم شناور ارز را اختیار نمودند. برخی دیگر نیز تدوین نظام ارزی تعدد ارزی را به انعطاف پذیری روی آورده‌اند. در این مورد نیز انگیزه اختیار سیستم‌های شناور و انعطاف‌پذیر ارزی مسئله قابلیت اجرایی این سیستم‌ها بود است. دولت‌ها در واقع ذخایر ارزی کافی برای حمایت از نرخ ارز تثبیت شده یا داده شده، حتی بصورت موقت، را نداشته و اعمال کنترل نیز در این جهت بی‌اثر بود است. انقباض شدید مالی و پولی جهت کاهش قیمت‌ها و ایجاد رقابت، بدون توسل به تضعیف نرخ ارز، تقریباً تمامی موارد امکان‌ناپذیر بود است.

معهد اتعددی از کشورهای راه‌رفع موانع و انعطاف‌پذیر نمودن نرخ ارز بدلیل پیامدهای سیاسی و اجتماعی آن در دوره انتقالی محدود و یتهایی احساس می‌نمایند. آنگران این مسئله هستند که تعدیل نرخ ارز موجب افزایش قیمت کالاهای وارداتی ضروری با تأثیر منفی در بخش‌های حساس سیاسی اقتصاد و شتابان شدن نرخ عمومی تورم گردد. این کشورها ممکن است از این مسئله واهمه داشته باشند که در صورت فقدان محدودیت‌های ارزی با سیل واردات، خروج سرمایه و ورود کالاهای نامناسب مانع کالاهای لوکس مواجه گردند. در این پروسه بعضی از کشورها تعدیل نرخ ارز و اصلاح سایر سیاست‌های کلان اقتصادی را بعهده تعویق می‌اندازند و لذا موازنه پرداخت‌های آنها تا حدی ضعیف می‌گردد که دیگر قادر به پرداخت تعهدات خود نیز نمی‌باشند در این صورت خطوط اعتباری مسدود شده و فشار برای تعدیلات شدیدتر خواهد بود.

قبل از ادامه این موضوع، بحث مختصری در مورد الزامات بین‌المللی که در انتخاب نوع سیستم‌های ارزی توسط کشورها موثر می‌باشد، مفید خواهد بود. شناورکردن عمومی ارزهای عمده در فوریه ۱۹۷۳ در دومین مجمع اساسنامه صندوق بین‌المللی پول، به رسمیت شناخته شد، بنحوی که هر عضو در انتخاب نظام ارزی خود مختار باشد مگر با محدودیت‌های بسیار جزئی (۱). بنابراین اعضاء صندوق در انتخاب روش

(۱) - اعضاء طبق ماده ۴ بخش دوم (الف) ملزم به مطلع نمودن صندوق از نظام ارزی خود ظرف مدت ۳۰ روز از آن تاریخ بوده و بعد از آن نیز هرگونه تغییری در نظام ارزی را باید سریعاً "به اطلاع صندوق برسانند".

نرخ ارز آزاد سازی عمل زیادی برخوردارند. نقش صندوق در ترویج سیستم قرارداد های پرداخت چند جانبه و آزاد سازی سیستمهای ارزی و بازرگانی خارجی در کشورهای عضو ماده ۸ اساسنامه صندوق سرچشمه میگیرد. الزام صریح اعضا، طبق ماده ۸ اساسنامه در زمینه اجتناب از اعمال محدودیت در پرداختهای جاری، ناظر بر طیف وسیعی از مبادلات بین المللی منجمه مبادلات کوتاه مدت سرمایه می باشد. از سوی دیگر ماده ۶ از بخش سوم، در بسیاری از موارد اعضا، را در حفظ کنترلهای سرمایه ای آزاد میگذارد. همچنین اصول نظارت صندوق بر سیاستهای ارزی حد و کنترلهای سرمایه ای را مشخص می نماید (۱).

هدف از این گزارش مروری بر تکنیکهای عمده در اداره سیستمهای ارزی و کاربرد های سیاستی آن با تاکید بر جنبه های عملی این روشها می باشد. گزارش به ترتیب ذیل سازمان یافته است. فصل دوم انواع عمده نظامهای ارزی، شامل اشکال مختلف تثبیت و شناور اداره شده نرخ ارز را مورد بحث قرار می دهد. فصل سوم اشکال عمده مداخله رسمی در سیستمهای ارزی و محدودیتهای بازرگانی را مورد بررسی قرار می دهد و فصل چهارم جوانب مختلف سیاستهای مبتنی بر انعطاف پذیری نظامهای ارزی و آزاد سازی سیستمهای محدود کننده را که شامل بحث درباره انواع اصلی ترتیبات ارزی در راه ایجاد سیستمهای باز و آزاد می باشد، مورد ملاحظه قرار می دهد.

ب - نظامهای ارزی

۱ - انواع اصلی نظامها

اگرچه در حال حاضر تقریباً کلیه کشورهای صنعتی (۲) از سیستمهای نرخ ارز شناور استفاده می نمایند

- (۱) - " نظارت بر سیاستهای نرخ ارز " تممیم شماره (۷۷/۶۳) / ۵۳۹۲، ۲۹ آوریل ۱۹۸۸ (که در تممیم شماره ۱۸۵۶۴ اصلاح شده است)، تصمیمات خاص، شماره سیزدهم، ۳۰ آوریل ۱۹۸۷، صفحه ۱۲. ایجاد کنترل و انگیزه برای جریان سرمایه نشان دهند و عدم تعادل در موازنه پرداختها بوده که ممکن است بحث بین صندوق و کشور عضو را ضروری سازد. اصول نظارت، شامل محدودیتهای بازرگانی خارجی بعنوان شاخص دیگری در عدم تعادل در تراز پرداختها می باشد.
- (۲) - با استثناء استرالیا، فنلاند و سوئد که پولشان به سبب از ارزشها وابسته است و ایسلند که دارای نظام انعطاف پذیر بوده لکن بطور آزاد شناور نمی باشد.

لیکن اکثر کشورهای در حال توسعه نرخ ارز آزاد شده و بی‌ثباتی شده داشته و فقط تعداد نسبتاً محدودی از کشورهای در حال توسعه نرخ ارز خود را شناور نمودند (جدول ۱) . انواع عمده نظام‌های ارزی ، بنا بر درجه انعطاف پذیری آنها به عبارت دیگر بنا بر تعدد ادفعاتی که نرخ ارز قانوناً می‌تواند تعدیل یابد ، قابل تمایز است .

نظام تثبیت به یک ارز :

در این نظام کشورهای پول خود را به یک ارز عمده تثبیت کرده و نرخ تبدیل را به صورت غیرمردوم و بر اساس تصمیمات موردی مقامات تعدیل می‌نمایند . در این روش اگرچه ارزش پول کشور به یک ارز خارجی تثبیت شده است ، لکن ارزش آن در مقابل اکثر ارزهای دیگر ، بخاطر رابطه شناوری که بین آن ارز (که عمدتاً دلار آمریکا و فرانک فرانسه می‌باشد) و سایر ارزها موجود می‌باشد ، نوسان می‌کند . حد و ا $\frac{1}{2}$ کشورهای در حال توسعه از این شکل نظام ارزی استفاده می‌نمایند .

روش تثبیت به یک ارز ، در وجه افراطی آن به نحوی است که ارزش کشور دیگر به عنوان پول رایج در داخل کشور مورد استفاده قرار بگیرد . در حال حاضر ، پاناما و لیبریای آنها اعضا مندرج هستند که دلار آمریکا را به عنوان پول رایج در داخل کشور ، مورد استفاده قرار می‌دهند (لیبریای مسکوکات خود را نیز به جریسان گذارده است ولی نه اسکناس‌های داخلی را) چندین کشور کوچک غیر عضو نیز ارزهای کشورهای صنعتی را به عنوان پول رایج خود مورد استفاده قرار می‌دهند (ضمیمه یک) . اشکالات ناشی از اتخاذ این روش ، از دست دادن حق ضرب و حاکمیت و استقلال سیاست‌های پولی می‌باشد . لکن برای یک کشور بسیار کوچک ، ممکن است این اشکالات با کاهش هزینه‌های اداری و شاید ثبات بیشتر مالی جبران شود . برابری یک به یک پول ملی به ارزش تثبیتی نیز از جمله موارد نسبتاً نادر است ، زیرا وجود نرخ‌های متفاوت تورم در کشور ، تعدیل در این نرخ را ضروری می‌سازد . در حال حاضر هیچیک از کشورهای عضو مندرج از این روش استفاده نمی‌کنند ، اگرچه ، تا چندین سال قبل ارزش پول جمهوری دومینکن (پزو) معادل یک دلار آمریکا بوده است .

در چندین کشور دیگر عضو به دلیل حساسیت‌های سیاسی ، مقامات پولی کشور ، پول خود را عملاً به ارزی که رسماً اعلام داشته‌اند تثبیت نمی‌نمایند . بطور مثال چندین کشور صادرکننده نفت پول خود را به حق برداشت مخصوص تثبیت کرده‌اند لکن در عمل در کوتاه مدت انعطاف‌پذیری نرخ ارز شان را در مقابل دلار آمریکا محدود نمودند (شبه تثبیت) .

نظام تثبیت نرخ ارز به ارزهای متعدد د :

این سیستم عبارتست از تثبیت ارزش پول رایج در مقابل متوسط موزون ارزش چندین کشور عمده طرف تجاری . در اغلب موارد برای موزون نمودن ارزهای این سبد از ضرایب اهمیت تجارت خارجی (صادرات و واردات) استفاده می شود ، هر چند ممکن است در بعضی از موارد مبادله خدمات یا جریانهای عمده سرمایه ضرایب اهمیت را تحت تاثیر قرار دهد . سایر پارامترهای عمده در تثبیت به یک سبد ارزی انتخاب زمان پایه و دوره ای است که ضرایب اهمیت بر اساس ارقام دوره محاسبه می گردند . حدود $\frac{1}{4}$ از کشورهای در حال توسعه دارای این گونه نظام تثبیت ارز هستند .

در تعداد محدودی از کشورهای در حال توسعه ، کشورها برای استفاده از ترکیب ارزی که متناسب با ترکیب تجارت آنها می باشد از SDR استفاده می نمایند . مزایای انتخاب SDR در مقایسه با هر سبد ارزی خاص دیگر ، سهولت در امر محاسبات است . زیرا نرخ SDR بطور روزانه از طریق صندوق اعلام می گردد . در حال حاضر هفت کشور در حال توسعه پول خود را به SDR تثبیت نموده اند .

نظام های ارزی مبتنی بر همکاری متقابل :

نظام تعاونی که در برخی از کشورهای جامعه اروپا وجود دارد بصورت پلی بین نظامهای تثبیت و شناور می باشد . در این روش ارزهای اعضاء سیستم پولی اروپا (EMS) به یکدیگر تثبیت شده لکن نسبت به ارزهای دیگر شناور است . تثبیت ارزها به یکدیگر بدین نحو ، جزایها همگنی سیاستهای پولی و مالی در منطقه قابل حصول نمی باشد . اختلاف اساسی این روش با روش تثبیت به یک ارز در وجود هماهنگی سیاستهای اقتصادی در منطقه و همچنین وجود بازار شناور و فعال ارز برای تعیین ارزش هر یک از ارزهای داخل سیستم در مقابل ارزهای کشورهای غیر عضو می باشد . در روش تثبیت یک ارز معمولاً هماهنگی سیاستهای پولی و بانکی بین دو کشور وجود نداشته و همچنین بازار فعالی برای تعیین ارزش پول داخلی در مقابل ارزهایی که عملاً در مقابل آنها شناور است وجود ندارد . بنابراین در نظام تعاونی امکان بالقوه کمتری برای قوی یا ضعیف بودن بیش از حد پول وجود دارد .

نظام های ارزی اداره شده مبتنی بر شاخص ها :

در مورد نظام تثبیت به یک ارز ، نرخ ارز در هر زمان می تواند در مقابل شاخصهای مختلفی تغییر

نماید، لکن در نظام اداره شده مبتنی بر شاخص، پایه و اساس تغییرات از قبل فرموله شده است. در این نظام هر کشور شاخصهای کلیدی خاصی که کم و بیش بطور اتوماتیک در تصمیم گیری مربوط به ارزشیابی مجدد نرخ ارز مورد استفاده قرار می دهد را تعیین می نماید. شکل مند اول و معمول در این روش، تثبیت نرخ ارز تعدیل شده بانرخ تورم (نرخ ارز واقعی) است که هدف از آن حفظ قدرت رقابت در مقابل کشورهای عمده طرف مبادله می باشد. در اتخاذ چنین روشی همان ملاحظاتی که در روش تثبیت به سبب ارزها رعایت می شود وجود دارد که عبارتند از: ضرایب بکار گرفته شده برای هر یک از ارزشهای کشورهای طرف تجاری، زمان پایه و دفعات تعدیل.

شکل دیگری نظام، نرخ ارز از قبل اعلام شده (1) (Tablita) می باشد. در چنین نظامی نرخ ارز بر اساس درصد های از قبل تعیین شده مثلا در هر ماه بتدریج تغییر می کند. مشکلی که در هر دو شکل نظام ارزی اداره شده مبتنی بر شاخص وجود دارد، در رقابت پیش بینی بودن تغییرات نرخ ارز از قبل می باشد که امکان ایجاد منافع مادی آشکاری را فراهم آورده و تاثیر منفی در انتظارات تورمی می گذارد، حتی اگر این روش برای اداره نسبتا کوتاه مدت نرخ ارز مورد استفاده قرار بگیرد. در مورد خاص تثبیت نرخ واقعی ارز، ممکن است وقفه زمانی در اتخاذ آمار تورم برای تعدیل نرخ ارز وجود داشته باشد که در این صورت عدم اطمینان بازار از جهت و میزان تغییر نرخ ارز ممکن است منجر به جریان شدید سرمایه به منظور بورس بازی گردد. بانرخهای از قبل تعیین شده نیز این مسئله به شکل شدیدتری وجود خواهد داشت بطوریکه این روش در حال حاضر به شوازی مورد استفاده قرار می گیرد. نظام شناور اداره شده:

در این نظام بانک مرکزی، به جای بازار، نرخ ارز را تعیین می کند، لکن این نرخ را بدفعات تغییر می دهد. وجه تمایز میان این شکل از نظام تثبیت از دیگر اشکال تثبیت و نظامهای مبتنی بر شاخص در (الف) تعدد عواملی که در انتخاب شاخصهای تعدیل ارز مورد استفاده قرار می گیرد، و (ب) تعدیلات متعدد و غیر اتوماتیک می باشد.

بدلیل متنوع بودن شکل این نظام، هرگونه جمع بندی در مورد آنها امر دشواری است. بطور مثال نرخ ارز ممکن است با توجه به ترکیبی از عوامل که بسته به قضاوت سیاستگذار دارد تعیین گردد. این عوامل می توانند:

1) Pre-Announced

نرخ ارز موثر واقعی و تحولات مربوط به ترازپرداختها، ذخایر بین المللی، بازار موازی و بازار سیاه ارز باشد.

نظام شناور مستقل :

تعداد روبه افزایش از کشورهای در حال توسعه در سالهای اخیر نرخ ارز از طریق به مزایسته گذشتن ارز و ایجاد بازار بین بانکی شناور نمودند (این روش با بعد ابطور مشروح در فصل چهارم مورد بحث قرار میگیرد) . مشخصه اصلی این نظام آن است که نرخ ارز توسط بازار تعیین می شود . دلیل عمده کشورهای در حال توسعه در اتخاذ چنین نظامی تمایل آنها برای رفع مسئولیت سیاسی در تضعیف نرخ ارزی باشد . زیرا تعدیلات موردی در نرخ ارز تشبیه شده با داده شده معمولاً نتایج سیاسی غیر مطلوبی از نظر جامعه در بر دارد . مخصوصاً برای گروهی از جامعه که از نظام ارزی قبلی منتفع می گردیدند . شکل مدخله در این روش ، خرید و فروش ارز توسط دولت می باشد . بطور کلی مدخله دولت در بازاری می تواند برای ایجاد تعادل در بازار با هدف خنثی نمودن نوسانات دوره ای ناپایداری و کاهش سرعت تغییرات نرخ ارز از طریق مقابله با فشارهای بازار صورت گیرد . علیرغم مدخله در بازار، این روش از روشهای تشبیه و داده شده مذکور در قبل متفاوت است بطوریکه نرخ ارز در کوتاه مدت ثابت نیست ، بلکه مستقیماً در مقابل فشارهای بازار از عکس العمل نشان می دهد . لازم به ذکر است که کنترلهای ارزی بمنظور جلوگیری از خروج ارز عموماً " ناموفق بود و حجم این جریان ممکن است بقدری زیاد باشد که مدخله رسمی بانک از طریق خرید و فروش ارز نتواند تأثیر پایداری حتی در حد بیش از یک یا دو روز داشته باشد . افزایش روز افزون بازارهای مالی بین المللی پیچیده و وابسته بیکدیگر نیز از اهمیت و اعتبار چنین کوششهایی می کاهد . بنابراین هماهنگی میان کشورهای توسعه یافته در مورد نرخ ارز بیشتر متمرکز بر هماهنگی در سیاستهای پولی ، مالی ، درآمدی و ساختاری در این کشورها می باشد .

۲ - ملاحظات در انتخاب نظام

در دنیای ایده آل ، اینکه چه نظام ارزی انتخاب شود ، اهمیت چندانی نخواهد داشت زیرا مقاصد می توانند حجم و دفعات تعدیل نرخ ارز را بنحوی انتخاب نمایند که با نحوه عمل سایر نظامها منجمله نظام شناور آزاد کاملاً منطبق باشد . در نظامهای تثبیت و نیمه تثبیت عملاً مسائل اقتصاد سیاسی نقش موثری می تواند ایفاء نماید . بطوریکه کنترلهای ارزی و بازرگانی خارجی که برای حمایت از نرخ

ارز انجام می‌گیرد غالباً در جهت منافع گروه‌های خاص سیاسی می‌باشد. بنابراین در اغلب مواقع ملاحظات سیاسی تعدیلات ضروری نرخ ارز در چارچوب نظام تثبیت شده یا اداره شده را به عهده تعویق می‌اندازد. استدلالی که اغلب در دفاع از نظامهای تثبیت شده یا اداره شده ارز عنوان می‌شود آنست که این‌س نظام اثرات شوک‌های خارجی بر روی نرخ ارز را تعدیل می‌نماید در صورتیکه در نظام شناور ارز نوسانات موقت و کوتاه مدت بر روی نرخ ارز منعکس گشته و عدم ثبات بیشتری در این نظام وجود دارد. البته مشکل عملی برای مقامات در مدیریت نرخها بمنظور خنثی نمودن نوسانات آنست که بدانند چه شوک‌هایی کاملاً قابل برگشت بوده یا حد و ابعاده چه میزانی قابل برگشت می‌باشد. برای مثال کاهش قیمت نفت در ماههای اخیر را در نظر بگیرید. آیا این یک شوک دائمی بوده و لازم است که با توجه به آن تعدیلی در نرخ ارز صورت گیرد؟ یا اینکه جریانی است موقت و زودگذر؟ تجربیات متعدد در رابطه با روشهای ذخیره سازی برای تثبیت قیمت بین المللی کالاها اشعار بر این دارد که پیش بینی تغییرات قیمت بسیار مشکل است.

استدلال دیگری که در دفاع از نظامهای تثبیت شده یا اداره شده ارز عنوان می‌گردد آن است که نظام شناور ارز برای کشورهای در حال توسعه بدلیل ضعف نهادی و تشکیلاتی این کشورها امکان پذیر نمی‌باشد. البته تجربیات بعد از سال ۱۹۸۳ که ۱۷ کشور در حال توسعه روش شناور ارز از طریق مزایده و ایجاد بازار بین بانکی را اتخاذ نمودند بوضوح نشان داده است که چنین ادعائی صحت ندارد. بازارها در این کشورها ثابت کرده اند که توان هموار نمودن نوسانات فصلی در تراز پرداختها را دارند. این روشها حتی در برخی از کشورها که تنها دارای یک یا دو بانک تجاری بوده اند بطور کارآمدی عمل نموده است. همچنین امکان پذیر بودن مبادله بین خود مشتریان، بعنوان یک کنترل طبیعی در مقابل تبانی و یا اعمال قدرت انحصاری توسط سیستم بانکی عمل می‌نماید.

اصولاً، بحث برهه یا علیه نظامهای مختلف ارزی تنها براساس عملکرد آنها می‌تواند انجام بگیرد. البته قضاوت در عملکرد سیستمهای اقتصادی مشکل است، زیرا آثار آنها معمولاً در داخل اقتصاد پخش و منتشر شده است. نرخ ارز تنها یکی از چند متغیر سیاستگذاری است که مسیر توسعه اقتصاد را شکل می‌دهد.

از سال ۱۹۸۳ گروهی از کشورهای در حال توسعه غیر نفتی با مشکل جدی در تراز پرداختها مواجه شده بودند و اندک غالباً قادر به انجام تعهدات خود در رابطه با بدهیهای خارجی نبودند. بدین ترتیب تحولات در بدهیهای خارجی معوقه کشورهای مختلف که تحت نظامهای مختلف ارزی می‌باشند می‌تواند

شاخصی در تشخیص کارآئی نظامهای مزبور باشد. آنها سیستمهای ارزی خاصی وجود دارد که نسبت بسه بقیه سیستمها از قابلیت بیشتری در جهت اجتناب و یا کاهش بد هیبهای خارجی معوقه برخوردار باشد؟ جدول شماره ۲ برخی از آمار و اطلاعات مربوط به رابطه میان بد هیبهای معوقه و نظامهای مختلف ارزی را از زمان ظهور مشکلات بد هیبهای کشورهای در دهه ۱۹۸۰ نشان می دهد. همبستگی نشان داده شده میان این دو متغیر رانباید چیزی بیش از یک پیشنهاد تلقی نمود. بهر جهت بر اساس معیار تعداد کشورهای دارای بد هیب خارجی معوقه در هر یک از نظامهای ارزی و همچنین بر اساس معیار تعداد کشورهای که در همان نظام بوده ولی بد هیب خارجی معوقه نداشته اند، بنظرمی رسد که نظام تثبیت به یک ارز بدترین نظام بوده است. در گروه کشورهای که دارای نظام تثبیت به یک ارز می باشند، نسبت کشورهای که طی سالهای ۸۷-۱۹۸۲ دارای روند صعودی بد هیب خارجی معوقه بوده اند به کشورهای دارای روند نزولی بد هیبهای خارجی معوقه بیشتر بوده است تا در نظام دیگریاد شده در جدول. بعلاوه در نظام تثبیت به یک ارز در صد کشورهای که دارای بد هیبهای خارجی معوقه هستند بالاتر از این درصد در دو گروه دیگر است.

نحوه دیگر نگرش به مسئله عملکرد آنست که چگونه کشورهای در حال توسعه غیر نفتی در قبال مشکلات جدی در ترازیپرد اختهای خارجی، با انتخاب نظام ارزی خاص عکس العمل نشان دادند. همانطور که در جدول شماره ۳ نشان داده شده است، در تحول اساسی در مقطع ۸۷-۱۹۸۲ بوقوع پیوسته است که یکی از آنها کاهش استفاده از SDR در تثبیت نرخ ارز بود. بطوریکه تنهائیمی از کشورهای که در سال ۱۹۸۳ از این نظام استفاده می کرده اند در سال ۱۹۸۷ این نظام را همچنان حفظ نموده اند. تحول دیگر روند فزاینده در استفاده از روش شناور مستقل بوده است. بطوریکه تعداد کشورهای تقریباً "از سه کشور در پایان سال ۱۹۸۳ به ۱۱ کشور در پایان سال ۱۹۸۷ رسیده است (تقریباً ۴ برابر). روند دیگری که خود راواائل این دوره نشان داد عبارت از کاهش استفاده کشورهای از دلار آمریکا در نظام تثبیت به یک ارزی باشد. بطوریکه از ۳۷ کشور در سال ۱۹۸۳ به ۲۱ کشور در سال ۱۹۸۵ کاهش یافته است. اگرچه، بعداً با تضعیف خود دلار در مقابل سایر ارزها، کشورها مجدداً بطور تدریجی به این شکل از تثبیت روی آورده و باین ترتیب کاهش ارزش دلار را نبال نمودند. رو بهمرفته بطوریکه جدول شماره ۳ نشان می دهد، میزان استفاده از دلار بعنوان ارز مورد استفاده در تثبیت در طی دوره ثابت مانده است.

ج - سیستمهای اعمال محدودیت در رابطه باخارج (۱)

بطوریکه قبلا اشاره شد، نرخ ارزی که باتوجه به واقعیات اقتصادی باید ارنمی سعاید تنها در صورتی قابل حفظ می باشد که در کوتاه مدت ذخایر بین المللی را کاهش داده و با استفاده از ازمحدود گردد. محدودیتهای ارزی همچنین ممکن است از طریق پرداخت سوید به ارزش فروخته شده به بانک در طرف عرضه ارز نیز اعمال شود و بیا به نحوی باوضع مقررات خاص، دریافت کنندگان ارز را وادار به برگرداندن ارزی کشور نماید. در عمل، شکل اینگونه ابزار محدود کننده متنوع بوده و نشان دهنده شرایط قانونی و عرفی کشورهای برقرارکننده آنها و همچنین اهمیت جریان ارزهای مختلف در هر کشوری باشد (ضمیمه شماره ۲).

۱ - شکلهای اصلی کنترل

مجوز واردات :

مجوز واردات و بودجه بندی ارزی عمدتاً ترین شکل محدودیت مقداری است که از سوی کشورهای در حال توسعه و کشورهای توسعه یافته بصورت گسترده و به دلایل مختلف اعمال می گردد. این دلایل می تواند شامل حمایت از موازنه پرداخت، حمایت صنعتی، بهداشتی، امنیت مسائل سیاسی و اجتماعی باشد. تنهائیکه اقلیت کوچکی از کشورهای در حال توسعه از ابزار مجوز واردات استفاده نمی کنند و در بیش از نیمی از کشورهایی که این نوع محدودیت را اعمال می نمایند کلیه واردات مشمول اخذ مجوز می باشد. کارآترین روش برای اعمال سیستم ارزی نسبتاً آزاد آنست که به جزد مواردی که مشخصاً ممنوع اعلام شده و یا ملزم به اخذ مجوز قبلی می باشد بقیه پرداختها و انتقالات ارزی را آزاد اعلام نمسود (آنچه که به "لیست منفی" شهرت دارد). کوتاه بودن نسبی لیست محدودیتها کار را برای استفاده کنندگان و دولت ساده و مشخص می نماید. برعکس در روش "لیست مثبت" تمامی واردات اصولاً ممنوع بوده و بنابراین هر مورد واردات نیاز به مجوز دارد مگر آنکه بطور صریح از داشتن مجوز معاف باشد. در حال حاضر بیشتر کشورهای در حال توسعه به سوی روش لیست منفی حرکت کرده و می کنند.

اگرچه بسیاری از کشورهای در حال توسعه مجوز واردات را برای صرفه جویی ارزی اعمال کرده اند لکن تنها

تعداد نسبتاً محدودی از این کشورها توانسته اند در مقررات خود لیست کالاها و واردات مصرفی غیر ضروری را از دیگر کالاها بصورت سیستماتیک مشخص کرده و تفکیک نمایند، اگرچه این امر در بسیاری از کشورها، از نظر اداری، تعقیب می گردد. مجوز واردات به وارداتی که وارد کنند، ارز آنرا خارج از بازار رسمی ارز نامین می کند عموماً با سهولت اعطای شود.

سیستمهایی که در آن اخذ مجوز واردات فراگیری باشد در کشورهای آفریقایی و خاورمیانه اعمال می گردد، اگرچه در مناطق دیگر نیز چندین کشور دارای این سیستم می باشند. مشخصه مشترک چنین سیستم هایی عبارت از طی یکسری مراحل پیچیده اداری برای اخذ مجوز واردات می باشد. بعضی از کشورها ممکن است برنامه واردات و بودجه ارزی سالانه و پالیسی کالاهای ممنوع و مشروط را به همراه لیست اقلام آزاد تحت چهارچوب "مجوز عمومی" اعلام نمایند. در هر صورت، علیرغم مقررات موجود، آنچه مهم است چگونگی اداره سیستم در عمل می باشد. بعضی از کشورهای گروه "لیست مثبت" در عمل به سادگی اقدام به اعطای مجوز جهت واردات می نمایند.

اگرچه متد اول است که میزان محدودیت در سیستمهای مبتنی بر مجوز واردات را با معیار نسبت ارزش واردات بدون مجوز به کل واردات سنجید، لکن این امر می تواند گمراه کننده باشد. برای مثال، این نسبت در مراکش علیرغم آزاد سازی های اساسی در سال ۱۹۸۱ نسبت به سال ماقبل از ۲۴ درصد به ۳۰ درصد کاهش یافت و علت آن افزایش قیمت بعضی از اقلام وارداتی بود که نیاز به مجوز داشت، نسبت دیگری که اغلب برای نشان دادن میزان محدودیت و آزادسازی نظام وارداتی کشوری از آن استفاده می شود عبارتست از تعداد اقلام وارداتی مشمول مجوز نسبت به تعداد کل اقلام وارداتی. در این مورد نیز نسبت پائین می تواند ناشی از طبقه بندی مجدد کالاهای وارداتی گام آنها در یک گروه جامع تر باشد.

کنترل ممکن است عمدتاً از طریق مراحل تخصیص ارز و یا اسناد گمرکی و یا هر دو اعمال شود. در بعضی موارد مجوز ورود شرط اولیه برای خرید ارزی باشد. لکن در برخی از کشورها، بودجه ارزی در واقع سقف ارزی را مشخص نمود و مجوز ورود تنها زمانی اعطای شود که منابع ارزی موجود باشد. برای برخی از کشورها نقش موافقت نامه های منطقه ای می تواند در تعیین نحوه اعمال مجوز واردات مهم باشد مگر در موارد کشورهای عضو اتحادیه های گمرکی.

مالیات بر واردات:

مالیات بر واردات تحت عناوین مختلفی مانند تعرفه، سود بازرگانی، مابه التفاوت و غیره بوده و

تقریباً تمامی کشورهای اعمال می شود. این مالیاتها در مقایسه با محدودیت های مقداری که واردات را مستقیماً محدود می نمایند اثرات خود را از طریق انگیزه های قیمتی بجای می گذارد. نظامهای مالیاتسی ممکن است ساده، روشن و یکنواخت بوده و بیاد رسورت وجود مالیاتهای مختلف برای مقاصد متفاوت و ترکیب آنها باید یک سیستم پیچیده باشد.

در برخی موارد مالیاتها مشخصاً برای مقاصد موقت پیشنهاد و اعمال می شوند. در بعضی از کشورها در پیرویه آزاد سازی و دوران انتقالی از تعرفه های انعطاف پذیر استفاده می شود. وضع مابیه التفاوت بر روی کالاها ممکن است بمنظور مقاصد خاص مالی باشد. تعرفه های اضطراری ممکن است برای محدود کردن موقت واردات کالاهایی که غیر ضروری بنظر می آید بوده و برای حمایت از صنایع داخلی که در معرض صادرات ناگهانی ناشی از واردات می باشند وضع گردند. گذاشتن تعرفه بر روی کالاها ممکن است جنبه اقدام متقابل داشته و بر روی محصولات خاصی که کشور مبدأ، سوبسید صادراتی به آنها پرداخت می نمایند وضع گردد تا اثرات چنین سوبسیدهایی را خنثی نماید.

تعرفه ها عموماً جامع بوده و بنابراین همانند "لیست مثبت" در سیستم مجوز ورود می باشد. اگرچه تعداد مستثنیات در این سیستم نیز زیاد می باشد روشهای استرداد گمرک در ریافتی در مورد مواد خام وارداتی بکاررفته در اقلام صادراتی امری متداول بوده و احتمالاً بستگی به آن دارد که مواد خام مشابه تولید داخله تا چه حد از نظر قیمت و کیفیت با مواد وارد شده قابل رقابت باشد. در صورت قابل رقابت بودن مواد داخلی استرداد مبلغ گمرکی مجاز نخواهد بود. روش دیگر تشویق صنعت با استفاده از سیستم مالیاتهای وارداتی شامل تخصیص عوارض در ریافتی از کالاهای وارداتی معین به منظور تشویق صادرات و وضع مالیات بر روی کالاهای سرمایه ای و مصرفی برای تامین منابع "صندوق سوبسید صادرات" و وضع تعرفه های مربوط به حمایت از صنایع "نوین" داخلی می باشد. حمایت از صنایع داخلی می تواند مشروط و غیر مستقیم باشد. مواد اولیه ممکن است در صورتیکه محصولات ساخته شده از آنها طی زمان مشخصی صادر شوند از عوارض گمرکی و مالیاتهای تجاری معاف باشند. برای تشویق سرمایه گذاری مستقیم می توان از اینگونه معافیتها در سرمایه گذاری مشترک و یا در مناطق ویژه اقتصادی استفاده کرد. واردات ماشین آلات از موارد متداولی است که این معافیتها بد آن تعلق می گیرد و این عوارض حتی می تواند به گونه ای تعدیل شود که برخی از اشخاص و موسسات واردکننده خاصی از آنها معاف باشند.

ساختار نرخ موثر مالیات بر روی واردات می تواند از یک سیستم یکنواخت تا یک سیستم کاملاً پیچیده

متغیر باشد . بعضی از کشورهای واردات را مشمول نرخ تعرفه یکسان کرده اند ، اگرچه تعداد این کشورها محدود است . در کشورهای دیگر دامنه نرخ رسمی عوارض گمرکی ممکن است بسیار وسیع باشد ، اگرچه در عمل ممکن است بسیاری از مبادلات در یک دامنه محدود تری از نرخهای مالیاتی انجام گیرد .

پیش پرداخت برای واردات :

پیش پرداخت برای واردات یک نوع مالیات ضمنی بر روی واردات است . در این روش دولت واردکنندگان را ملزم به سپرده گذاری (بدون بهره) در نزد بانک مرکزی و یا بانک تجاری ، قبل از گشایش اعتبار می نماید . هدف از این سپرده ممکن است حصول اطمینان از داشتن نقدینگی کافی واردکنندگان برای انجام واردات بوده و یا ایجاد دلسردی در واردکننده به لحاظ هزینه فرصت وجهی باشد که در نزد بانک برای مدتی بصورت بدون بهره سپرده می گذارد . معادل مالیاتی این سپرده را می توان بر اساس ارزش واردات و مبلغ بهره شی که واردکننده از آن چشم می پوشد محاسبه کرد .

سیاست چند نرخ ارز :

سیاست چند نرخ ارز نیز می تواند بعنوان ابزاری در جهت وضع مالیات و یا اعطای سوبسید در زمینه واردات مورد استفاده قرار گیرد . چنین اقداماتی در سالهای اخیر ، که کشورها در جهت اتخاذ سیستم ارزی یکسان حرکت می کرده اند ، کمتر اشاعه داشته است . در بعضی از کشورها واردات " کالاهای ضروری " ممکن است با نرخ ارز پائین تری صورت بگیرد . کالاهای ضروری معمولاً شامل مواد غذایی ، اقلام دارویی ، و مواد اولیه برای صنایع داخلی می باشد . نرخ موثر سوبسید عبارتست از مابه التفاوت نرخ رسمی ارز که بر اساس آن کالا وارد می شود و نرخ ارزی که در صورت عدم وجود اینگونه محدودیتها ایجاد تعداد در بازار می نمود .

محدودیت در مبادلات بین المللی خدمات :

محدودیت در مبادلات بین المللی خدمات بسیار متنوع بوده و می تواند شامل ایجاد محدودیت در پرداخت ارز برای مسافرت ، هزینه های درمانی ، حق عضویت ، تبلیغات و تحمیل در خارج باشد ، این محدودیتها همچنین می توانند مربوط به پرداخت هزینه های بیمه ، حمل و نقل ، عملیات بانکی در مبادلات خارجی بوده و یا مربوط به محدودیت پرداخت ارز به خدمات ارائه شده توسط خارجیان باشد . مورد اخیر شامل پرداختهایی از قبیل حوالجات خارجی ، درآمد ناشی از سرمایه گذاری و دستمزد و حقوق می گردد .

جریان درآمدی سرمایه تحت تاثیر محدودیت بر خروج سود ناشی از سرمایه گذاری و همچنین محدودیت بر روی سرمایه گذاری، که تحت عنوان "سرمایه" عنوان می‌گردد، می‌باشد که خود تصمیم به سرمایه‌گذاری و در نتیجه خروج ارز را آینده را تحت تاثیر قرار می‌دهد. در برخی از بخشهای خدماتی که تجارت می‌تواند جایگزین سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی گردد (از قبیل خدمات کامپیوتری، برخی خدمات بیمه‌ای، ساختمان، ارتباطات، تحقیق، مشاوره، حسابداری، معماری، مهندسی و خدمات حقوقی و مالی) محدودیت بر روی انتقال سرمایه ممکن است تجارت را بقدری تحت تاثیر قرار دهد که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را غیر جذاب نموده و یا انگیزه‌های تشویقی برای تجارت فراهم نماید.

تقریباً تمامی کشورهای در حال توسعه محدودیت بر ارزپرداختی به مسافران خارج از کشور دارند، که معمولاً به شکل حد اکثر مبلغ ارزپرداختی برای موارد مشخصی می‌باشد. لکن در گروهی از کشورها که تعدادشان رویه‌تزايد است ارزپرداختی بیش از حد مقرر نیز ممکن است به صورت موردی انجام پذیرد، مشروط بر آنکه ثابت شود که این مبلغ اضافی مورد نیاز جنبه انتقال سرمایه ندارد. مضافاً آنکه، بعضی از کشورها هیچ محدودیتی بر روی ارز مسافری نداشته و در کشورهای دیگر ارزپرداختی به منظور مسافرت‌های تجاری معمولاً بیش از ارزپرداختی به مسافرین عادی می‌باشد. در مورد دانشجویان خارج از کشور و هزینه‌های درمانی نیز معمولاً حد اکثر مبلغ ارز قابل پرداخت تعیین گردیده و در برداخت آن معمولاً به صورت موردی تصمیم‌گیری می‌شود، مشروط بر ارائه دلایل کافی مبنی بر اینکه سطح مشابهی از تحصیل و درمان پزشکی در داخل کشور قابل ارائه نباشد.

واردات خدمات بانکی نیاز به گواهی داشته و یا ممکن است بدون قید هیچگونه محدودیتی مجساز باشد. اغلب اوقات موسسات، بانکها و شرکتهای بیمه لازم است که به منظور تسهیل عملیات در محل انجام معاملات مستقر باشند، که این امر خود موضوع اعطای پروانه کار به بنگاههای خارجی برای دایر نمودن تشکیلاتی در داخل و یا مستقر شدن در کشور میزبان برای ارائه خدمات لازم به ساکنین را مطرح می‌نماید. در بخش بانکی اعمال محدودیتهای خاص متداول است. غالباً بانکهای خارجی ملزم می‌باشند که درصد بالاتری نسبت به بانکهای داخلی داخلی ذخایر قانونی نگهداری نمایند. معامله با ساکنین کشور ممکن است به گونه‌ای باشد که شامل شهروندان کشور میزبان نباشد. معمولاً بازگشت سود سرمایه و سود توزیع شده برای سرمایه‌گذاران بی‌شمار شده تضمین می‌گردد. لکن در صورت عدم ثبت سرمایه‌گذاری این امر مواجه با محدودیت زیاده می‌باشد. سرمایه‌گذاری مجدد در اقتصاد محلی بعضاً به سرمایه‌گذاری در همان بخش و یا حتی در همان بنگاه و موسسه محدود می‌گردد. در اکثر کشورهای در حال توسعه برای انتقال سرمایه نیاز به مجوز می‌باشد.

محدودیت پرداخت برای خدمات در بسیاری از کشورهای در حال توسعه از سرمایه گذاری مستقیم جلوگیری نموده است. در بعضی از کشورهای ترتیبات خاصی برای برخورد نسبتاً آزادانه با این امر اتخاذ شده است تا سوآپ بین سهام و قرضه بعنوان ابزاری در کاهش بار بدهیهای خارجی گمرشکن این کشورها باشد.

در بسیاری از کشورهای در حال توسعه عرضه ارز به اقتصاد داخلی تحت تاثیر مکانیزمی است که صادرکنندگان را ملزم به تسلیم ارز تحمیلی به بانک مرکزی می نماید. مقررات ناظر بر تسلیم دریافتیهای ارزی صادرکنندگان به بانک منعکس کننده محدودیت کلی در سیستم پرداختیهای خارجی می باشد. بعضی از کشورهای در حال توسعه، عمدتاً آنهایی که دارای سیستم آزاد انتقال سرمایه می باشند، مقرراتی مبنی بر بازگرداندن ارز به داخل کشور و یا حتی سیستم تسلیم ارز به بانک مرکزی و یا بانکهای تجاری ندارند. در کشورهای دیگر درآمد ارزی صادرکنندگان ضمن آنکه باید به کشور برگردانده شود، لکن این ارز می تواند در مالکیت صادرکننده باقی بماند. علاوه بر برخی از کشورهای مقرراتی برای بازگرداندن ارز وجود دارد که متعاقب آن امر "مستقرسازی" (۱) ارز نیز انجام می گیرد. امر مستقرسازی عبارتست از انجام اقدامات مربوط به تامین مالی صادرات و تنظیم مدارک گمرکی در داخل يك بانک که خود بعنوان نماینده دولست در ثبت و نظارت بر مبادلات عمل می نماید.

در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، مقررات تسلیم ارز با تمهیداتی همراه بوده و صادرکننده می تواند بخشی از ارز تحمیلی را که می تواند برای موارد خاصی یا عام مورد استفاده قرار دهد، نزد خود نگاهدارد. در وپارامتر عمدتاً در این امر مورد نظرمی باشد. ۱- لیست کالا و خدماتی که ارز حاصل از صادرات آنها می تواند توسط صادرکننده نگاهداری گردد. ۲- درصدی از ارز دریافتی در موردی که صادرکننده می تواند نزد خود نگاهدارد. لیست کالا و خدمات ممکن است به دلیل مختلف تغییر نماید. در بعضی موارد، تمامی درآمد ارزی حاصل از صادرات اولیه در چارچوب اتحادیه های گمرکی می تواند توسط صادرکننده نگاهداری شود. در موارد دیگر، هدف از مجاز نمودن صادرکنندگان به نگاهداری ارز حاصله می تواند تشویق سرمایه گذاری مستقیم و یا سرمایه گذاری مشترک باشد. لکن در بیشتر موارد هدف از این کار تشویق برخی از صنایع صادراتی است. این صنایع می توان به دو گروه صنایع سنتی و یا غیر سنتی تفکیک نمود که تشویق های صادراتی ممکن است به نفع گروه اول یا دوم باشد.

در طبقه بندی سیستمهایی که در آن صادرکنندگان مجاز به نگاهداری ارز تحمیلی می باشند،

1) Domiciliation

محدود پتھای ناظربراستفاده از این ارز، ود رصورت مجازبودن به فروش، نرخ آن حائزاهمیت می باشد . مجازبودن به نگاهداری ارز حاصله ازصادرات موبید غیرواقعی بودن نرخ ارز رسمی بوده ولذا فروش ارز به بانك، بانرخ رسمی د ر مقابل نرخ بازارموازی، قابل تحمیل به صاد رکنندگان نمی باشد . د ر برخی از کشورهایارصادراتی ممکن است ازطریق گواهی قابل مبادله د ر بازاربفروش برسد . د ر اینصورت بانك مرکزی د رعین آنکه ارزراتماحب می نماید اجازه می دهد که عوامل بازارمیزان نشویق های دریافتی توسط صاد رکنندگان راتعیین نماید . د ر بعضی ازکشورهامبادلات مشخصی د ر نرخ مورد توافق طرفین مجاز می باشد، که این نرخ می تواند نرخ بازارآزاد وپانرخ نزدیک به آن باشد .

کنترل ارزی د رانتقال سرمایه :

د راغلب کشورهای د رحال توسعه کنترلهای ارزی ناظربرانتقال سرمایه ابعاد وسیعی دارد . البته تعداد محدودی ازکشورها (کمترابسیست کشور) هیچگونه کنترلی د ر طرف دریافتها وپایرداختهای بازارسرمایه ندارند . د رحدود همین تعداد ازکشورهای د رحال توسعه نیزد ارای سیستم نسبتاً آزاد می باشند . کنترلهای سرمایه شی عمدتاناظربرمبادلات بین المللی بانکهای تجاری وپرتفوی آنها، سرمایه گذاری مستقیم وسرمایه گذاری برروی مستغلات اشخاص غیربانکی می باشد . کنترل برانتقال سرمایه ماهیتاگرایش به تعمیم انواع مختلف انتقال د اراشی دارد . بطوریکه اگرکشوری برروی هر يك از اقلام دریافتی هاوپرداختی ها اعمال کنترل نماید به ترتیبی ملزم به اعمال کنترل برکلیه اقلام خواهد بود . اگرچه د ریافتهای سرمایه شی عموماً مشمول کنترل کمتری نسبت به پرداختهای باشند . البته با د ر نظرگرفتن کمبود ارزی گسترده د رایین گروه کشورهاچنین امری د رحال حاضر قابل انتظارنیزمی باشد . طبعاً این کشورهاد ارای مقررات ناظربربازگرداندن ارزوفروش آن به بانك مرکزی نیزمی باشند .

کنترل سرمایه گذاری مستقیم خارجیان :

کنترلهای مربوط به سرمایه گذاری مستقیم خارجیان غالباً بدین صورت است که يك هیات رسیدگی وپاموسه د ولتی باید يك به يك سرمایه گذاری هارا تائید نماید، ود ر بعضی مواردکنترل فقط شامل سرمایه گذاری هائی است که ازحد معینی بیشترویاد ربخش خاصی انجام می گیرد . این کنترل هاممکن است متضمن انگیزه هائی برای سرمایه گذاری د ر بعضی ازبخشهای مورد نظر د ر برنامه توسعه اقتصادی کشورباشد، زیرا اینگونه سرمایه گذاری هامستلزم د ر اختیارداشتن تکنولوژی شی است که د ر داخل کشور موجود نمی باشد . سرمایه گذاران خارجی ممکن است ملزم به مشارکت با سرمایه گذاران ملی باشند که عموماً

تامین بخشی (اغلب ۵۱ درصد) از سرمایه گذاری اولیه رابعهد ه دارند .

۲ - ملاحظاتی د ر رابطه بان انتخاب سیستم های محد ودکننده

د رسالهای اخیر کشورهای د رحال توسعه بصورت فزاینده شی سیستمهای آزاد تر نرخ ارز و بازرگانی خارجی راد رسیاستهای خود انتخاب نموده اند الگوی عمومی تغییرات عمده د رحال ود بیت ها طی سالهای ۱۹۸۶ و ۱۹۸۷ د رجد ول شماره ۴ نشان داده شده است که بیانگر انواع موارد آزاد سازی واقدمات محد ودکننده (بدون توجه به حجم مبادلاتی که متاثر از این اقدامات می گردد) انجام گرفته د ر کشورهای صنعتی ود رحال توسعه می باشد . این جد ول غالب بودن اقدامات آزاد سازی د ر کشورهای د رحال توسعه راد رکل ونیز د رهريك از گروههای اصلی اقدامات انجام شده بوضوح نشان می دهد . آنچه شایان توجه است حرکت گسترده کشورهای د رحال توسعه بسوی سیستم های آزاد تر ارزی و بازرگانی خارجی طی این سالها می باشد . بطوریکه تعداد تغییرات د ر جهت آزاد سازی بانسبت د وبه يك بر اقدامات محد ودکننده فزونی دارد . پیشرفت بیشتر د ر جهت رفع محد ود بیت های ارزی د ر جریان سرمایه د ر این کشورها نیز قابل توجه است . اقدامات آزاد سازی د ر کشورهای د رحال توسعه د رمقایسه با کشورهای صنعتی طی سالهای مذکور از رشد بیشتر برخوردار بوده است ، اگرچه باید توجه داشت که محد ود بیت هانیز د رایسن کشورهای رسال پایه بسیار بیشتر بوده است .

سوالی که د ر اینجام مطرح است عبارتست از اینکه چرا د رسالهای اخیر چنین گرایش بسوی آزاد سازی محد ود بیتها مشاهده می شود . دلیل اصلی را شاید بتوان د ربین المللی شدن هرچه بیشتر جریان اطلاعات یافت ، که د رسایه آن تمامی کشورهای جهان د ر قالب يك بازار جهانی د ر یکدیگر ادغام می شوند ، این پدیده امر جد سازی سیستم حاکم بر هر کشور از سیستم حاکم بر سایر کشورها را مشکل تر ساخته است . حتی د ر کشورهای صنعتی ، که روشهای نسبتا پیچیده تری د ر اعمال سیستم های کنترل دارند ، اعمال کنترل سرمایه ، بعلت عدم کارائی آن ، متوقف شده است . پی گیری جریان کالا د رمقایسه بارد یابی جریان پولی بسیار سهل ترمی باشد ، اگرچه د ر تعدادی از کشورها نشان داده شده است که حتی جریان کالا از مرز هانیز غیر قابل کنترل بوده و د ر اثر انگیزه های مالی ایجاد شده د رسایه کنترلها ، موارد بسیار زیاد قاچاق مشاهده می گردد .

غیر موثر بودن کنترل بر واردات به منظور نیل به اهداف اجتماعی مورد نظر د ر تدوین آن ، از چند نظر روشن می باشد . تا آنجائی که کنترلها به منظور محد ود کردن کل واردات تدوین می گردند ،

بدن آنکه نیازه تضعیف پول داخلی باشد، موضوع کارآئی آن در واقع به دو سوال ذیل بازمی‌گردد:

- ۱ - آیا واردات محدود به همان حدی گردیده است که مورد نظر بوده و بیامنجر به قاچاق شده است؟
- ۲ - در صورت موثر بودن کنترل‌های محدود نمودن واردات آیا کارآئی این روش بیش از روش افزایش قیمت کالاهای وارداتی از راه تضعیف نرخ ارز می‌باشد؟ و آیا در روش اول نرخ ارز واقعی و بلا در واقع بر روی قیمت کالاهای وارداتی منعکس نبوده است؟ در تعدادی از کشورهای، بر اساس اطلاعات آماری بدست آمده، موضوع پیدا است که قیمت نهائی کالاهای وارداتی با ارزش رسمی انعکاس دهند و نرخ پائین ارزش برای مصرف کنندگان نمی‌باشد. وقتی قیمت کالاها بطور صحیح مورد بررسی قرار گیرند، یعنی در مرحله نهائی مصرف و یا استفاده صورت نهاده در تولید، اغلب چنین نتیجه می‌شود که قیمت آنها در مقایسه با قیمت احتسابی بر اساس بهای بین‌المللی کالاها و نرخ رسمی ارزش بسیار بیشتر است. این مابه‌التفاوت منعکس کننده نرخ بازار سیاه یا نرخ بازار موازی ارز بوده و بعلت رانت اقتصادی است که ناشی از کمیابی کالاها در اثر کنترل ایجاد شده است. این رانت نصیب واردکننده، و یا در بعضی از کشورهای نصیب کارکنان دولتی که سیستم کنترل را اعمال می‌نمایند می‌گردد. لذا در این روش نتیجه حاصله برخلاف اهداف اجتماعی اعلام شده برای کنترل واردات است که منظور آن ورود کالاهای ضروری با نرخ پائین ارز می‌باشد، تساهل بدان وسیله مواد غذایی ارزان قیمت برای گروههای درآمدی پائین را تضمین نموده و یا صنایع مولد را از طریق تامین مواد اولیه ارزان حمایت نماید.

نکته اصلی آنست که همان اثر محدود کننده در واردات می‌تواند بدون اخلال در قیمت‌های نسبی و ایجاد رانت مصنوعی با قیمت گذاری صحیح ارزش حاصل گردد. اگر اهداف اجتماعی از قبیل عرضه مواد غذایی ارزان به افراد محتاج مورد نظر باشد، این امر می‌تواند از طریق اقدامات مستقیم به نفع همان گروه از قبیل برنامه سهمیه بندی و کوبین مواد غذایی و سیستم تصاعدی که مالیات بردارآمد تامین گردد. پرداخت سوبسید بر روی مواد غذایی وارداتی برای تمامی گروههای درآمدی، اختلالات متعددی ایجاد می‌نماید و روش بسیار گرانی در تامین هدف اجتماعی مذکور می‌باشد. لازم به ذکر است که در تعدادی از کشورهای، امر پایه های کشاورزی داخلی را نابود کرده است.

به همین ترتیب، هدف اجتماعی حمایت از صنایع مولد و اشتغال در صنایع نوپا از طریق کنترل واردات روش غیرکارآئی می‌باشد. غالباً چنین اتفاق می‌افتد که کالاهای سرمایه‌های بوساطه قوی نگاه داشتن پول داخلی عملاً مشمول سوبسید گردیده، و این امر تابع تولید را در جهت استفاده بیشتر از کالای سرمایه‌های وارداتی و استفاده کمتر از نیروی کار داخلی تغییر می‌دهند. نتیجه حاصله درست خلاف آنچه که منظور

سیاستگزاران بوده می‌گردد.

اگر نگرانی از آن باشد که سطح عمومی قیمت‌ها در نتیجه تعدیل نرخ ارز و رفع کنترل‌های وارداتی افزایش یابد این نگرانی با توجه به قیمت‌های صحیح در سطح خرده فروشی و عمده فروشی در مرحله مصرف تخفیف می‌یابد. اثر تورمی اولیه ناشی از تضعیف احتمالی نرخ ارز (تأحد مثلا نرخ بازار موازی) با محاسبه " فشار هزینه " از طریق محاسبه سهم واردات در GDP تعدیل یافته (باقیمتهائی که منعکس کننده نرخ ارز بازار موازی باشد) قابل تخمین است. از آنجا که نرخ بازار آزاد یا بازار سیاه ارز حدی است که نرخ ارز در اثر سیاست‌های آزاد سازی و شناور کردن به آن سو حرکت می‌کند این امر می‌تواند کمکی برای بدست آوردن شاخصی از اثرات تورمی تضعیف در کل باشد. این اثر غالباً بسیار خفیف تر از آنست که سیاستمداران و مسئولین از آن هراس دارند. نهایتاً، اثرات اولیه با تعدیل در سیاست‌های اقتصاد کلان، که همراه با سیاست نرخ ارز اعمال می‌گردد، باید خنثی شود. این اقدامات ممکن است اثرات تورمی را بکلی از میان برده و و یا حتی در جهت کاهش شدید نرخ تورم باشد.

مهم‌تر از رفع موانع و اجازه دادن به افزایش نرخ ارز تأحد تعداد لی بازار ممکن است اثرات بالنسبه کندی در بخش صادرات بجای گذارد. تأخیر زمانی در بازسازی منابع صادراتی ممکن است دوالی سه سال بطول انجامد. لکن تأثیر رواردات ممکن است در عین سریع بودن از نظر سیاسی کمتر قابل تحمل باشد.

در چنین شرایطی، ملاحظه اصلی در کوتاه مدت تأثیر مجموعه سیاست‌های آزاد سازی بر روی جریان سرمایه می‌باشد. در عین اینکه اغلب کشورهای در حال توسعه دارای نظام کنترل سرمایه هستند لیکن تنها تعداد بسیار اندکی در جلوگیری از خروج سرمایه در سال‌های اخیر موفق بوده‌اند. در بعضی موارد سرمایه خارج شده به حدی بوده است که کل بدی کشورهای توانست تأمین نموده و مانع تقیسط و زمانبندی مجدد (۱) این بدی‌ها باشد. بدیهی است ایجاد انگیزه‌هایی که بتواند سریعاً مانع خروج سرمایه و یا موجب بازگشت سرمایه به کشور گردد در مطلوبیت یک مجموعه سیاست‌های آزاد سازی تک مرحله‌ئی بسیار موثر است. شواهد نشان می‌دهد که ترکیبی از سیاست‌های بهره‌آزاد و اجازه دادن به نرخ ارز برای یافتن حد تعادلی خود (هم در بازار نقدی و هم در بازارهای سلف ارزی) (۲) می‌تواند انگیزه تورمی برای

۱) Rescheduling

۲) Forward Market

بازگشت سرمایه به کشور ایجاد نماید. این امر می تواند انتقال بسوی يك نظام جدید قیمت‌های نسبی را که ناشی از مجموعه سیاست‌های آزاد سازی است تسهیل نماید.

د - مسائلی در ارتباط با اصلاح سیستم ارزی و بازارگانی

د حرکت بسوی سیستم آزاد تر و انعطاف پذیرتر ارز در سال‌های اخیر، برخی از ترتیبات و سیاست‌ها از ثبات و اطمینان خاصی برخوردار بوده است. این سیاست‌ها ضمن اینکه فاقد برخی از زیان‌های ناشی از نظام تثبیت ارز وابسته ای که قبلاً بد آن اشاره شد بوده اند، با عملکرد شمر بخش و موفقیت آمیز خود در برخی از کشورهای در حال توسعه سود مندی خود را به اثبات رسانیده اند. از مزایای این سیاست‌ها سوق اقتصاد بطرف وضعیت تعادل پایدار و خصوصیت " سریع الحصول " بودن نسبی آنهاست. بدین ترتیب این سیاست‌ها ضمن بهبود دیدگاه کشورهای در حال توسعه بد هکاره رزمینه کارآئی اقتصادی و سیاسی مجموعه سیاست‌های تعدیلی، از طریق بهبود بخشیدن به وضعیت ترازپرداخت‌های آنها، هزینه اقدامات بعمل آمده توسط کشورهای بستانکار را در مقابل کشورهای بد هکاره، از قبیل هزینه تقسیط و زمانبندی مجدد بد هیبای آنان و کمک‌های اعطائی را به حداقل می رساند.

۱ - بازارهای ارزی مزایده شی (۱) و بین بانکی (۲)

در سیستم‌های مبتنی بر نرخ ارز شناور مستقل و نوع بازار عمده وجود دارد که عبارتند از بازار بین بانکی و بازار مزایده ای. شرکت کنندگان در بازار بین بانکی را بانک‌های تجاری و برخی از مسوارد آندسته از دولان ارز که دارای جواز کسب می باشند، تشکیل می دهند. تحت این روش به اشخاص و شرکت‌ها اجازه داده شده است که تقاضای خود را از طریق بانک‌های تجاری و یا دولانی که بعنوان نماینده آنها عمل می نمایند، ارائه دهند. غالب کشورهای در حال توسعه ای که سیستم بین بانکی را اختیار نموده اند دارای تعداد کافی بانک‌های تجاری و واسطه‌های ارزی برای حصول اطمینان از وجود بازار رقابتی بوده‌اند. تجربه نشان داده است که وجود چند بانک و حتی يك یاد و بانک برای داشتن يك بازار رقابتی بویژه اگر دولت به بخش خصوصی اجازه دهد که آزادانه خارج از بازار معامله نمایند کافی است. از ویژگی‌های این سیستم آنست که نرخ ارز از طریق داد و ستد بانک‌ها با مشتریان و یا در میادلات این بانک‌ها تعیین می گردد. بدین ترتیب

۱) Auction

۲) Interbank

احتمال تغییر نرخ ارز ساعتی به ساعت دیگر و یا از روزی به روز دیگر از بین می‌رود.

نقش مقامات دولتی در روش مزایده بسیار بیشتر از نقش آن در بازار بین بانکی است. در این روش درآمد های ارزی ناشی از صادرات کالاها و خدمات خاص بانرخ حاکم در بازار، تسلیم بانك مرکزی شده و توسط این بانك مرتبا (بعنوان مثال بطورهفتگی) برای فروش به مزایده گذارده می‌شود. بانك مرکزی در خصوص میزان ارزی که می‌بایست به مزایده گذارده شود و نیز حداقل قیمتی که پائین تر از آن حاضر به قبول درخواست نیست تصمیم گیری می‌نماید. تفاوت اساسی بین روش مذکور در نحوه عرضه ارز به بازار و رد فعات و بیاتد اوم تعدیل نرخ ارز است روش مزایده مستلزم تسلیم ارز به ارگان واحد و یا سازمان متمرکز است که تاکنون بانك مرکزی کشورها مسئولیت سازمان دادن به این بازارها را بعهده داشته است. بعبارت دیگر دولت ارتباط نزدیکی با عملیات بازار مزایده داشته و لذا اهد فمهم رف مسئولیت سیاسی دولت در قبالت نرخ ارز تحقق نمی‌یابد. از دیگر معایب روش مزایده این است که اطلاعات مشتریان در مورد عرضه کل ارز بسیار محدود و ترازمورد بازار بین بانکی است. دولت ممکن است بمنظور حفظ نرخ پائین ارز اقدام به اخذ وام کوتاه مدت و عرضه آن در بازار نمود و سپس جهت بازپرداخت آن مجبور به ورود در بازار برای خرید گردد. در این روش نوسانات نرخ ارز افزایش یافته و دولت جهت مقابله با آن ناگزیر از انجام اصلاحات عمده در نرخ ارز است که بعضا منجر به ترك روش مزایده می‌گردد. بازارهای بین بانکی کمتر تحت تاثیر این قبیل اقدامات مداخله گرانه دولت قرار دارند.

سوال مهمی که مطرح می‌شود این است که آیا نرخهای شناور ارز در کشورهای در حال توسعه موجب کاهش بی رویه نرخ ارز شده و یا موجبات افزایش بیشتر آنرا فراهم می‌آورد. تجربه نشان داده است که نرخ ارزی به نرخ بازار آن نزد یکنشده و یا اینکه تا حدودی کمتر از نرخ بازار آزاد ارزی شود. نتیجتا نرخ واقعی موثر ارزی که در بازار تعیین می‌شود از ثبات نسبی بیشتری برخوردار است. بهر حال اگر تعدیلات لازم در سیاستهای مالی و پولی بعمل نیامده باشد، در این صورت ثبات واقعی نرخ ارز در سطح بالاتری از تورم داخلی و نرخ اسمی بالاتر از رشد است می‌آید. بدین ترتیب سیاستهای پولی و مالی در تعیین میزان توجه پذیری سیستم شناور ارز اهمیت ویژه ای برخوردار است. زیرا افراد و گروههای سیاسی که از سیستم سابق بهره می‌جستند، به تغییرات نرخ اسمی ارز بعنوان معیار ثبات بازار توجه دارند.

۲ - بازارهای سلف ارز

در کشورهای در حال توسعه، بازارهای سلف ارز محدود و ولی روبه افزایشی وجود دارد که در این بازارها

معاملات سلف ارز از طریق بانکهای بازرگانی تحت شرایط رقابتی برای بخش خصوصی فراهم می‌گردد . در این کشورها عموماً تسهیلات مربوط به معاملات سلف یا توسط بانکهای تجاری تحت شرایط و مقرراتی که رسماً تنظیم گشته است فراهم می‌گردد (بانکهای تجاری خود در این زمینه مورد حمایت قرار می‌گیرند) و یا اینگونه تسهیلات مستقیماً توسط بانک مرکزی و یا سایر موسسات رسمی برای بخش خصوصی و موسسات دولتی مهیامی شود . در برخی از کشورهای رفقدان بازار سلف ارز، زیانهای ناشی از ارائه تسهیلات سلف ارزی توسط بانک مرکزی بسیار قابل توجه بوده و در برخی موارد حتی به چندین برابر پایه پولی بالغ گشته است . این تجارب قویاً توصیه می‌نماید که دولت‌ها و بانکهای مرکزی در استفاده از ترتیبات غیربازار کاملاً محتاط باشند .

چندین نوع بازار سلف ارزی وجود دارد . در سازمان د هی بازار معاملات سلف ، ارجح است که حتی الامکان زمینه فعالیت بانکهای بازرگانی را در این خصوص فراهم نمود و بانک مرکزی هرچه سریعتر از حمایت و تنظیم نرخ ارز خود داری نماید . در مراحل اولیه ، نیازمند بهی آموزشی جهت کسب دانش فنی بسیار قابل ملاحظه است . تجربه در مورد کشورهای صنعتی ود در حال توسعه هرد و توصیه می‌نماید که انعقاد قرارداد اد های خارجی سلف (۱) در زمینه مبادلات تجاری بهترین نقطه شروع عملیات است . در هر صورت ، معاملات نسبه غالباً متضمن قرارداد اد های وعده د اراست و کارآئی بازارهای نسبه (۲) و ناظر به آینده (۳) هرد و مستلزم انجام معاملات در حجم سنگین می‌باشد . در کشورهای در حال توسعه نیز مانند کشورهای توسعه یافته بازارهای ناظر به آینده و نسبه ممکن است در مراحل بعدی پدیدار گشته و توسعه یابند .

در ایجاد بازارهای سلف ، وضعیتی که تحت سیستم محدود کنند ه ارا ایجاد شده ، اگرچه در ایجاد قابلیت انعطاف پذیری بیشتر نرخهای سلف ارز تعیین کنند ه نیست ولی د ارای اهمیت خاصی است . در بین کشورهایی که د ارای بازار معاملات سلف ارزی باشند ، غالباً محدود و یتھائی در خروج سرمایه وجود ندارد و یا الاقل به افراد اجازه داشتن سپرده خارجی داده می‌شود . هیچیک از کشورهای در حال توسعه که د ارای بازار سلف ارز هستند به استثنای یک مورد بازار عمد و پیشرفته ای به موازات بازار

۱) Out Ward Forward Contracts

۲) Options Markets

۳) Future Markets

مبادلات نقدی وجود ندارند.

بازارسلف ارزریسک ناشی از تجارت خارجی راکاهش می دهد. بنحویکه تقاضای واردکنندگان برای خرید ارز و عرضه ارز توسط صادرکنندگان در بازار نرخ مشخص به تعادل رسیده و ریسک موجود به سفته بازان و بینگاہهایی که آمادگی قبول آنرا دارند منتقل می گردد. وجود بازارهای سلف ارز همراه بانرخهای بهره واقعی داخلی، استقراض از خارج را برای واردکنندگان پرجاذبه می نماید. ایجاد بازارهای سلف ارزی برای دولتهایی که دارای مشکلات موقت در ترازپرداختها هستند بسیار اهمیت دارد زیرا واردکنندگان مایل به قبول ریسک در شرایط فقدان بازارسلف ارزی نیستند. بازارهای سلف ارزی همچنین برخی از مبادلات مالی را برای بانکهای داخلی که مایل به فعالیت و یا ارائه خدمات در خارج از کشور هستند، تسهیل می نماید.

۳- مزایای مجوز ورود کالا

در مواقعی که روش اعطای مجوز ورود کالای دیرهنگام اصلاح ارزی حفظ می شود، سیستم مزایای مجوز ورود، عنصر اساسی سیستم محدودکننده ارزی را در این نظام تشکیل داده و همزمان موجب بهبود کارایی سیستم در حد نهایی خود می گردد. تحت این روش واردکنندگان می توانند پیشنهادات خود را برای مجوز ورود فقط در محدودی که مبلغی که مجاز به واردات می باشند ارائه نمایند. بدون اینکه محدودیتی در مورد نوع واردات اعمال گردد، کارآئی از آن جهت افزایش می یابد که مجوز ورود کالا به واردکنندگانی داده می شود که بیشترین قیمت را پیشنهاد دهند. بدین ترتیب سود زیادی که به هزینه عموم افراد جامعه و به نفع واردکنندگان تمام می شد، کاهش می یابد. در همین عامل بهبود کارآئی در سیستم مزایای اینست که مجوزهای ورود برای کالاهائی داده می شود که بیشترین تقاضا را در رکشور دارد. این بدان معناست که برای هیچ کالائی اضافه تقاضای اضافه عرضه در هر مزایای که سقف ارزی متفاوتی برای گروه کالاهای وارداتی گوناگون تعیین می شود وجود ندارد هر قدر که تعداد گروههایی که سقف ارزی آنها از پیش تعیین می شود بیشتر باشد کارآئی این سیستم کم تر بود و امکان کمبود یا مازاد کالاهای خاصی بیشتر خواهد بود.

این گونه مزایای هانمایانگرمیزان محدودیت کنترلهای وارداتی هستند. میزان درآمد های دولت حاصل از فروش این مجوزها نمایانگر میزان این محدودیتهاست. میزان این درآمد نشان دهنده کمیابی کالاهای وارداتی ناشی از نظام مجوز ورود بوده و می تواند عامل مهمی در کاهش کسری بودجه باشد.

۴ - تعدیل تعرفه‌های وارداتی

تعدیل تعرفه‌های وارداتی همراه با آزادی واردات و برخی از کشورهای راولپنڈی و اوایل ۱۹۸۰ صورت گرفته است. معهدات تعدیلات اولیه بدلیل فشارشدیدی که بر موازنه پرداختهای کشورها در نتیجه دهمین شوک نفتی وارد آمد، بود، بمعهدتعمیق گذاشته شد. دهمین اقدام برای آزادسازی تجارت در فاصله سالهای ۸۸ - ۱۹۸۶ اتفاق افتاد. هدف از تعدیل تعرفه‌ها عموماً افزایش کارآئی تولید داخلی از طریق ایجاد رقابت با خارج و بهبود تخصیص منابع در داخل کشور بود. علاوه بر هدف افزایش کارآئی، بعضی از این تعدیلات هدفشان کاهش فشارهای تورمی در داخل بود. است. در پاره‌ای موارد اهداف خاص دیگری از جمله مقابله به مثل با طرفهای تجاری، کاهش مدخله دولت، بهبود وضع مالی دولت و جبران اثرات تضعیف ارزش پول مورد نظر بود.

در برنامه‌های تعدیل تعرفه‌ها عوامل ساختاری مشترکی قابل مشاهده است. این تعدیلات غالباً همراه با امتناعب کاهش محدود و پیمای مقداری صورت می‌گیرد. در بعضی موارد تعرفه‌ها بطور موقت بر روی تعدادی از اقلام که فاقد محدود و پیمای مقداری هستند افزایش داده می‌شود تا به صنایع داخلی امکان بدهد که خود را تصحیح نمایند. یک جنبه دیگر از این برنامه‌ها، ساده کردن ساختار تعرفه‌ها است. راههای ساده کردن اعمال تعرفه‌ها عبارتند از: یکسان کردن تمامی عوارض وارداتی، حذف معافیتها و یا عدم استفاده از لیست وارداتی بعنوان پایه محاسبات، یک جنبه مهم دیگر از برنامه تعدیل تعرفه‌ها عبارت بود. است از کاهش پراکندگی نرخهای تعرفه، این کار معمولاً با کاهش متوسط نرخ تعرفه، بطوریکه تعرفه‌ها نتوانند تا حد و مشخصی افزایش یابند، کاهش تعرفه‌های بالاتر، افزایش تعرفه‌های پائین صورت می‌گیرد. برنامه‌های تعدیل تعرفه‌ها معمولاً بین ۴ تا ۶ سال بطول می‌انجامد. اگرچه برنامه‌های کوتاه مدت تری نیز در برخی از کشورها به مورد اجرا گذارده شده است. مراحل آزادسازی تجارت خارجی معمولاً با حذف محدود و پیمای مقداری شروع شده و با ساده تر نمودن ساختار مالیاتی و سپس با کاهش نرخ متوسط تعرفه و توزیع آن ادامه می‌یابد و در برخی از موارد همه این سیاستها همزمان با هم به مورد اجرا درمی‌آید.

۵ - رفع محدود و پیمای مربوط به نقل و انتقالات سرمایه

در متون اقتصادی تا حد و دی آزادی سازی نقل و انتقالات سرمایه ای بعنوان آخرین مرحله در سلسله

اقدامات مربوط به رفع محدودیتها تلقی شده است. هرچند که می توان استدلال نمود که در مراحل اولیه برنامه اصلاح، رفع محدودیت در مورد انتقال سرمایه نقش اساسی در تغییر جهت جریان سرمایه دارد.

همانطوریکه فوقاً اشاره شد، یک چهارم کشورهای در حال توسعه دارای سیستم آزاد و بیانست آزاد انتقال سرمایه هستند. در دیگر کشورها، کنترل شدید بوده و گاهی حتی شامل سهام و سرمایه گذاری نیز می شود. معذرت این محدودیتها در رساله های اخیر قاده ربه جلوگیری از خروج سرمایه نبوده اند. بدون شك در برخی موارد ایجاد محدودیت خود در خروج سرمایه موثر است. زیرا علی رغم تضمیناتی که در مقابل خطرات ناشی از نوسانات نرخ ارز و نرخهای واقعی بهره داخلی فراهم آمده، مسائل ناشی از اعمال کنترل موجب گشته است افراد ارزش خود را در خارج از کشور نگهداری نمایند (اثر تله موش - Mouse trap effect).

این افراد مایل به بازگردانیدن سرمایه خود به کشور نخواهند بود. زیرا در این صورت بابت محدود بودن موارد مصرف آن در داخل، متضرر خواهند شد. از این رو رفع همزمان محدودیتها در مورد نرخ ارز، نرخ بهره و نقل و انتقالات سرمایه، احتمالاً انگیزه کافی را در کوتاه مدت برای تغییر جهت جریان سرمایه و بهبود وضعیت ترازپرداختها ایجاد می نماید. با توجه به اینکه ممکن است، بخشهای فیزیکی اقتصاد نسبت به سیاست تعدیل نرخ ارز با تاخیر زمانی بیشتری عکس العمل نشان دهند، اثرات کوتاه مدت این سیاست در موفقیت آن از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

اثرات مثبت سرمایه گذاری مستقیم در رشد و پیشبرد اقدامات اصلاح طلبانه اقتصادی کاملاً روشن است. انجام سرمایه گذاری علاوه بر اینکه در بهبود وضع موازنه پرداختها موثر است، اثرات آن در رشد اقتصادی حتی در دوره نصب کارخانه و ماشین آلات قابل توجه می باشد. اعطای معافیت های مالیاتی برای مدت زمان معین در برخی از کشورها اگرچه وصول درآمد های مالیاتی را بعهده تعویق می اندازد، ولی مالیات بردرآمد افراد شاغل در صنایع جدید را سریع الوصول خواهد نمود.

مساله مهم تشخیص علل خروج سرمایه است. در برخی از کشورها فشار برای فرار سرمایه ممکن است بدلیل خروج افراد از کشور که هدف نهایی آنها اسکان در سایر کشورهاست، جنبه پایدارتری داشته باشد. در چنین شرایطی حل مساله سیاسی از طریق ابزار اقتصاد می تواند شوارمی نماید. معذرت لازم است که کوششهایی جهت کاهش زیانهای اقتصادی ناشی از آن بعمل آید. در این زمینه اتخاذ سیاستهای آزاد تر در مورد بازگردانیدن سرمایه مهاجرین بر سیاستهای سخت گرایانه ارجح است. در وجه اغراق آمیز آن

" خاصیت تله موش " بقدری ممکن است شدید باشد که اجازه سپرده گذاری در خارج موجب افزایش سپرده هاد رد اخل کشور بشود . علی الخصوص چنانچه در ابتدا ، سیاستهای مناسب در مورد نرخ بهره و ارزبمورد اجراء رأید .

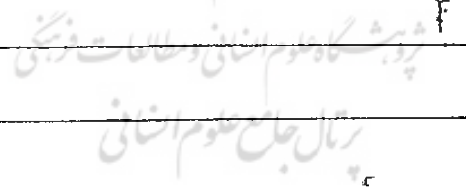

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

Bibliography

- Bergsten, C.Fred, et al., Auction Quotas and United States Trade Policy,
Institute for International Economics, September 1987.
- Edwards, S., " The Order of Liberalization of the Current and Capital
Accounts, " in Economic Liberalization in Developing Countries, eds.,
A.M. Choksi and D.Papageorgiu (Blackwell, 1987).
- International Monetary Fund, Annual Report on Exchange Arrangements and
Exchange Restrictions, 1988.
- Papageorgiu, Demetris, et al., " The Phasing of Trade Liberalization Policy,
" CPD Discussion Paper No.1986-42, December 1986 (IBRD).
- Quirk, Peter J., Benedicte Vibe Christensen, Kyung Mo Huh and Toshihiko
Sasaki, Floating Exchange Rates in Developing Countries : Experience
with Auction and Interbank Markets, Occasional Paper No.53 (Washington,
International Monetary Fund, 1987).
- _____, Graham Hacche, Viktor Schoofs, and Lothar Weniger, Policies
for Developing Forward Foreign Exchange Markets, Occasional Paper
No.60 (Washington , International Monetary Fund, 1988).
- Wickham, Peter " The Choice of Exchange Rate Regime in Developing Countries:
A survey of the Literature, " Staff Papers, International Monetary
Fund (Washington), Vol.32 (June 1985).

شماره مستقل	مجموعه‌های علمی و تحقیقاتی در زمینه‌های مختلف		روزهای نمایش	ارزواشد	به چه اندازه			مراکز ارائه دهنده	مراکز آرزو	مراکز ارائه دهنده	مراکز آرزو
	سازمان‌های علمی و تحقیقاتی	سازمان‌های فرهنگی و اجتماعی			سازمان‌های اقتصادی و صنعتی	سازمان‌های اجتماعی و فرهنگی	سازمان‌های اقتصادی و صنعتی				
استرالیا	آرالینسون	سازمان‌های علمی و تحقیقاتی	پلوریک	پهرین	المنار	برمه	بولان	پهین	جمهوری دموکراتیک خلق لائوس	جمهوری دموکراتیک خلق لائوس	ایران
بوسنی	جمهوری دموکراتیک خلق چین	سازمان‌های علمی و تحقیقاتی	د اسارک	قطر	الهریث	بروندی	گرمیاسی	سورگوسولاسو	جمهوری دموکراتیک خلق لائوس	جمهوری دموکراتیک خلق لائوس	ایران
کانادا	کانادارنگا	سازمان‌های علمی و تحقیقاتی	فورانسه	عمیقستان سعودی	پنگلاوش	جمهوری اسلامی ایران	لسوو	کارورون	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	ایران
گامبیا	جمهوری دوسکن	سازمان‌های علمی و تحقیقاتی	ایرلند	ادارات مختلفه	موتسوانا	اردن	سارنگا	چاد	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	ایران
گینه	جمهوری دوسکن	سازمان‌های علمی و تحقیقاتی	ایتالیا	د ماعه سوز	فهریس	لسوی	گامروس	چاد	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	ایران
ژاپن	گینه بیسائو	سازمان‌های علمی و تحقیقاتی	نورگاسورک	فهریس	فی سی	رواند	کنگرو	گامروس	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	ایران
لیبنان	هند	سازمان‌های علمی و تحقیقاتی	قطر	فهریس	فلاماند	سومیل	ساحل عام	ساحل عام	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	ایران
مالدیو	اندونزی	سازمان‌های علمی و تحقیقاتی	ایتالیا	فهریس	مجارستان	رواند	گینه اکواریا	گینه اکواریا	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	ایران
موریتانی	چاد	سازمان‌های علمی و تحقیقاتی	ایتالیا	فهریس	ایسلند	گاس	گاس	گاس	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	ایران
نیجریه	کره	سازمان‌های علمی و تحقیقاتی	ایتالیا	فهریس	ایران	گاس	گاس	گاس	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	ایران
پاکستان	موریتانی	سازمان‌های علمی و تحقیقاتی	ایتالیا	فهریس	ایران	گاس	گاس	گاس	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	ایران
ترکیه	موریتانی	سازمان‌های علمی و تحقیقاتی	ایتالیا	فهریس	ایران	گاس	گاس	گاس	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	ایران
ایالات متحده	موریتانی	سازمان‌های علمی و تحقیقاتی	ایتالیا	فهریس	ایران	گاس	گاس	گاس	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	ایران
اروگوئه	موریتانی	سازمان‌های علمی و تحقیقاتی	ایتالیا	فهریس	ایران	گاس	گاس	گاس	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	ایران
ریفر	موریتانی	سازمان‌های علمی و تحقیقاتی	ایتالیا	فهریس	ایران	گاس	گاس	گاس	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	جمهوری آلبانی دموکراتیک خلق	ایران

جدول شماره ۲

رابطه نظامهای ارزی و بدیهیهای خارجی معوقه در کشورهای در حال توسعه غیر نفتی

در پایان سال (درصد)					
۱۹۸۷	۱۹۸۶	۱۹۸۵	۱۹۸۴	۱۹۸۳	
					تشبیت به ارز واحد
۶۸/۶	۶۳/۸	۵۰/۹	۵۵/۵	۵۴/۵	نسبت (۱)
۱۹۰/۹	۱۵۰/۰	۲۲۵/۰	۳۸۳/۳	۲۲۲/۲	نسبت (۲)
					تشبیت به چند ارز
۲۸/۵	۳۰/۳	۲۸/۹	۲۵/۷	۲۱/۸	نسبت (۱)
۸۰/۰	۲۶۶/۶	۲۶۶/۶	۲۰۰/۰	۱۶۶/۶	نسبت (۲)
					شناور داده شده یا مستقل
۴۱/۶	۵۰/۰	۵۳/۱	۴۲/۸	۴۶/۴	نسبت (۱)
۷۰/۰	۱۲۵/۰	۹۰/۰	۱۶۰/۰	۸۷/۵	نسبت (۲)

- نسبت (۱) - درصد کشورهای دارای بدیهی خارجی معوقه به کشورهای بدون بدیهی خارجی معوقه .
- نسبت (۲) - نسبت کشورهائی که دارای روند صعودی بدیهیهای خارجی معوقه میباشند به کشورهای دارای روند نزولی بدیهیهای خارجی .

جدول شماره ۳

روند هاد رانتخاب نظامهای ارزی در کشورهای در حال توسعه غیر نفتی

تعداد کشورها					
۱۹۸۷	۱۹۸۶	۱۹۸۵	۱۹۸۴	۱۹۸۳	
۵۶	۵۲	۵۱	۵۴	۵۵	تثبیت به یک ارز (۱)
(۳۷)	(۳۳)	(۳۱)	(۳۶)	(۳۷)	دلار آمریکا
(۱۴)	(۱۴)	(۱۵)	(۱۳)	(۱۳)	فرانک فرانسه
(۵)	(۵)	(۵)	(۵)	(۵)	سایر ارزها
۲۸	۳۳	۳۸	۳۵	۳۲	تثبیت به چند ارز
(۶)	(۸)	(۱۱)	(۱۰)	(۱۱)	SDR
(۲۲)	(۲۵)	(۲۷)	(۲۵)	(۲۱)	سایر
۲۵	۲۴	۲۳	۲۱	۲۵	شناور اداره شده
(۵)	(۶)	(۵)	(۶)	(۵)	باشاخصها
(۲۰)	(۱۸)	(۱۸)	(۱۵)	(۲۰)	سایر
۱۱	۱۲				شناور مستقل

(۱) - شامل " شبه تثبیت " نیز می باشد .

جدول شماره ۴

تغییرات عمده در محدوده ویتهای ارزی و بازرگانی خارجی ۸۷ - ۱۹۸۶

تغییرات در جهت ایجاد محدودیت		تغییرات در جهت آزاد سازی		
کشورهای در حال توسعه	کشورهای صنعتی	کشورهای در حال توسعه	کشورهای صنعتی	
				۱ - واردات
۴۵	۳۶	۹۱	۱۵	کنترلهای مقداری
۸۱	۹۳	۱۲۹	۳۷	کنترلهای دیگر
				۲ - صادرات
۱۳	۱۵	۱۷	۳	کنترلهای مقداری
۴۹	۹	۸۷	۱۰	کنترلهای دیگر
۳۲	۱	۶۹	۲۱	۳ - خدمات جاری (۱)
۱۹	۱۶	۶۲	۷۰	۴ - سرمایه
<u>۲۳۹</u>	<u>۱۷۰</u>	<u>۴۵۵</u>	<u>۱۵۶</u>	کل تغییرات

۱) Current Invisible

IMF, Annual Report on Exchange Arrangements and Exchange Restriction, 1986 and 1987 editions.